

تحلیل بصری نشانه‌های شهری، هتل چمران و ارائه راهکارهایی جهت اثرافزایی آنها (نمونه موردی: هتل چمران شیراز)

علی شکور - استاد جغرافیای انسانی، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران.
علیرضا عبدالله زاده فر - استادیار گروه شهرسازی، واحد صفاشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، صفا شهر، ایران.
سارا یوسفی* - کارشناسی ارشد طراحی شهری، واحد شیراز، دانشگاه آزاد اسلامی، شیراز، ایران.
محمد محمدی - دانشجوی کارشناسی ارشد معماری، واحد زرقان، دانشگاه آزاد اسلامی، زرقان، ایران.

تاریخ دریافت: ۱۲ مرداد ۱۴۰۲

تاریخ پذیرش: ۱۴ آبان ۱۴۰۲

چکیده

مقدمه: امروزه توجه به مفهوم نشانه‌ها در شهر، به عنوان یکی از دغدغه‌های نظریه‌پردازان شهری تبدیل شده است. نشانه‌های در هر مقیاس و از هر نوعی که باشند، در واقع توانسته اند ارتباطی صریح و عمیق با مخاطب برقرار نموده و بخشی از کالبد شهر و به تبع آن هویت فردی هر شهروند را تشکیل داده و همچنین، شناخت ذهنی شهروندان از شهر را سازمان بدهند.

هدف پژوهش: هدف از پژوهش حاضر تحلیل بصری نشانه‌های شهری، هتل چمران و ارائه راهکارهایی جهت اثرافزایی آنها می‌باشد.
روش‌شناسی تحقیق: پژوهش حاضر از نظر هدف بنیادی و از نظر روش توصیفی می‌باشد. حجم جامعه آماری آن ۱۰۰۰۰۰ نفر در نظر گرفته شده است. در این پژوهش روش نمونه‌گیری روش تصادفی است. با توجه به حجم جامعه، با استفاده از جدول مورگان ۳۸۴ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند. روش گردآوری داده‌ها؛ مطالعات کتابخانه‌ای و میدانی (طراحی پرسشنامه) بوده است و سپس داده‌های به دست آمده از پرسشنامه‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS تجزیه و تحلیل شدند.

قلمرو جغرافیایی پژوهش: قلمرو جغرافیایی پژوهش، هتل چمران شیراز است.
یافته‌ها و بحث: نتایج نشان داد به نظر ساکنان شهر شیراز، نمادهای واقع در این شهر مطلوبیت نسبی سیمای بصری دارند. از نظر ساکنان شهر شیراز، مطلوبیت نسبی بصری در رابطه با نمادهای موجود در شهر وجود دارد. بنابراین مطلوبیت تناسب طراحی امان این هتل در سطح نسبتاً مناسبی قرار دارد. سیمای بصری هتل چمران شامل نورپردازی، رنگ‌های مورد استفاده، جذابیت بصری، در سطح نسبتاً مطلوبی (۷۵/۳) قرار دارد. یک ارتباط مستقیم معنادار بین مولفه خوانایی و تقویت بصری برقرار است. که با تقویت یکی دیگری نیز تقویت می‌شد. عقیده پاسخ دهندگان هتل چمران سیمای بصری نسبتاً مطلوبی دارد.
نتایج: نتایج نشان داد که فضاهای شهری موجود، فضاهایی کاملاً مردانه هستند و تفرجگاه چمران نیز از این قاعده مستثنی نمی‌باشد، لذا مناسب‌سازی فضا و خدمات موجود جهت حضور بیشتر زنان در این محیط حائز اهمیت است.

کلیدواژه‌ها: منظر شهری، نشانه‌های شهری، بعد بصری شهر، هتل چمران شیراز.

مقدمه

امروزه توجه به مفهوم نشانه‌ها در شهر، به عنوان یکی از دغدغه‌های حرفه‌مندان و نظریه‌پردازان شهری تبدیل شده است. نمادها و نشانه‌های شهری از جمله بناهای مهم در طراحی معماری و طراحی شهری محسوب می‌شوند، به نحوی که گاه حتی از خود شهر پراهمیت‌تر جلوه می‌نمایند چرا که بیانگر شخصیت و عصاره شهر در یک ساختار نمایان هستند (لطفی و محمدی، ۱۳۹۱: ۶۲).

لینچ نشانه شهری را عنصری که به صورت بالقوه نقطه مرجع در فضا باشد، تعریف می‌کند. براساس این تعریف یک نشانه هر عنصر قابل توجه به یاد ماندنی در فضا را شامل می‌شود. این تعریف توسط افراد نیز دیگر مورد قبول واقع شده است (Lockman & pick 1978, Appleyard 1969, carr&schissler 1969, Siegel & White 1975, Hazen). همچنین روبال و وینتر (۲۰۱۴) در کتاب لندمارک‌ها تئوری‌های نشانه‌شناسی را به چهار رویکرد مصداقی، شناختی، معنای ضمنی و هوش مصنوعی تقسیم بندی کرده‌اند.

نشانه عنصر طبیعی یا مصنوعی است که به لحاظ شکل عملکرد با محیط اطراف متفاوت بوده و جهت القای حس مکان و هدایت‌گری برای شهروندان مورد استفاده قرار می‌گیرد. تقویت کردن این عناصر، به عنوان نمود کالبدی ارزش‌های معنایی و فرهنگی جامعه، می‌تواند موجبات ارتقاء تصویر ذهنی شهروندان و خوانایی فضای شهری را فراهم کند. گام اول برای تقویت نشانه‌های موجود، بازشناسی آن‌ها از میان سایر عناصر شهری است (ترکاشوندی و مجیدی، ۱۳۹۲: ۵). استفاده از نشانه اهمیت دارد زیرا دریافت حقیقت و معنای واقعی اغلب در قالبی غیر از قالب نشانه و رمز به درستی ادا نمی‌شود و تعبیر آن نیز جزء در بستر آن ممکن نخواهد بود (سجودی، ۱۳۹۳: ۷۲). برای فهم علم نشانه‌شناسی در شهر، درک قواعد بازی نشانه‌ها الزامی است. شهر ساختاری است که دلالت‌کننده‌ها را به کار می‌گیرد و این توجه خاص به چگونگی کاربرد دلالت‌کننده‌هاست که علم نشانه‌شناسی شهر را پی‌ریزی می‌کند (سجودی، ۱۳۹۳: ۷۲).

چالز سندرس پیرس، نشانه را امری می‌داند که موردی را به جای موردی دیگر، با نسبت و توانایی خاصی تعریف می‌کند (امیری، ۱۳۹۴: ۴۲۶). ایجاد ارتباط و درک فضای عمومی شهرها در وهله نخست از طریق حس بینایی و مجموعه‌ای مصور از ابعاد بصری و فضایی محیط شهری امکان‌پذیر است. در واقع شهروندان با عبور از این فضاها، ادراکات حسی مختلفی را در اثر دریافت پیام‌های متنوع، به خصوص از طریق دیدن، کسب می‌نمایند. ادراکات حاصل از این پیام‌ها در مجموع، در ذهن ناظر نقش می‌بندد و چگونگی رابطه وی را با محیط پیرامونش شکل می‌دهند (مدبری و نوراللهی، ۱۳۹۴: ۷۶). شهر مجموعه‌ای از علائم و نشانه‌هایی است که مفاهیم گوناگونی را بیان می‌نماید (نجفی و براتی، ۱۳۹۵: ۸۱). اغلب نشانه‌شناسان شهری و اجتماعی قائل بر آنند که ساختار شهری به خاطر معانی سمبولیک خود که فراتر از معانی عملکردی‌اند، قابل تشخیص‌اند (یوسفی و صادقی‌نژاد، ۱۳۹۶: ۵۲). نشانه‌های شهری با استقرار یافتن در مکان‌های مهم و تاکید بر آنها، مسبب ایجاد نقاط تصمیم‌گیری مناسب برای افرادی می‌شوند که در آن محیط مشغول به جابجایی‌اند (هاشم‌نژاد سراج‌لو، ۱۳۹۷: ۹۰).

هتل پنج ستاره چمران با ۱۱۰ متر ارتفاع در ۲۳ طبقه به بهره‌برداری رسیده است. این هتل که در بلوار شهید چمران شیراز و در محدوده باغات تاریخی قصرالدشت واقع شده، در حال حاضر مرتفع‌ترین ساختمان شهر محسوب می‌شود. موقعیت استثنایی این هتل به گونه‌ای است که در بافتی طبیعی شامل کوه‌های شمالی شهر محدوده اراضی دانشگاه شیراز، باغ‌های سبز، رودخانه خشک و دورنمای شهر شیراز قرار دارد. همچنین همجواری آن با چهار بیمارستان بزرگ و کلیدی شهر (بیمارستان مرکزی، اردیبهشت، چمران و رجایی) که حتی عملکرد فرا منطقه‌ای نیز دارند، اهمیت آن را دوچندان می‌کند. هتل در کنار بزرگترین پارک حاشیه‌ای شهر (چمران) نیز واقع شده که یکی از تفرجگاه‌های مهم به شمار می‌آید. به سبب فقدان بناهای مرتفع در فاصله نزدیک آن و ارتفاع بلند بنا، این هتل از زوایای گوناگون در شهر و در مسیر بلوار چمران قابل رویت است. از این جهت به مثابه یکی از نشانه‌های شهری در شیراز موجودیت دارد.

می‌توان گفت که شیراز و شیرازی‌ها یا المان‌ها و نشانه‌های شهری به شکلی که در پنج سال اخیر طراحی می‌گردد، انس‌چندانی نداشته و برای نخستین بار، از طریق هتل چمران و بلوار شهید چمران با این مقوله آشنا گشتند. نشانه‌هایی همچون یادمان کودکی، ماشین زمان، آسیاب سه تایی و ... عنصری که به مرور زمان، فارغ از موفق بودن یا نبودنشان، به بخشی جدا نشدنی از شهر بدل شدند و امروزه بلوار شهید چمران بدون هتل چمران تصور کردنی نیست. جهت توفیق هر چه بیشتر در زمینه انجام موفق مجسمه‌سازی شهری، به ویژه در کشورمان که به این لحاظ کاملاً فقیر به نظر می‌رسد، الگوبرداری صحیح و البته متناسب با داشته‌های فرهنگی، هنری و تاریخی خودمان می‌تواند بسیار چاره‌ساز باشد. توجه به نمونه‌های موفق مجسمه‌سازی شهری در دنیا و همچنین ساخت بناهایی با فرم‌های خاص، برگزاری سمپوزیوم‌های نشانه‌های شهری و به یاری طلبیدن گروهی خبره در زمینه المان و نشانه در فضاهای شهری، یاری رسان باشد. انتخاب هتل چمران به دلیل اهمیت آن در کیفیت مولفه‌های بصری به عنوان یک نشانه شهری، فرم بنا قابلیت بهبود محدوده در آینده در جهت افزایش خوانایی و کیفیت دید بصری بوده

است. لذا در پژوهش حاضر تلاش بر این بوده است که به تحلیل بصری نشانه شهر هتل چمران در پاسخ به ارائه راهکارهایی جهت اثر افزایشی آنها پرداخته شود.

مفهوم شهر

شهر یک مفهوم انتزاعی و ذهنی نیست؛ بلکه نوع خاصی از سازمان یافتگی زندگی اجتماعی در انطباق با فضا است. به همین دلیل، سرشار از معنای واقعیت‌های کالبدی و تجربه‌های انسانی بوده است و رابطه عاطفی عمیقی با انسان برقرار می‌کند. انسان‌ها، با توجه به ویژگی‌های فیزیولوژیکی و اجتماعی خود مانند سن، جنس، طبقه اجتماعی، قومیت، ملیت، تخصص و مانند آن، اطلاعات دریافت شده خود از محیط را منظم کرده و تصویری از شهر در ذهن خود ایجاد می‌کنند. تصویری که پایه و اساس هرگونه کنش و واکنش فرد با محیط می‌گردد (ترکاشوند و مجیدی، ۱۳۹۲: ۸). شهر به عنوان مجموعه ای فرهنگی - کالبدی، براساس نیازها، فعالیت‌ها و رفتار ساکنین آن شکل گرفته است و در معنای تاریخی خود، نقطه ای است که در آن حداکثر تمرکز قدرت و فرهنگ یک اجتماع متبلور می‌شود (سرور و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۲۲). شهر، بی شک یک «متن» است و فضاهای شهری نیز نظام‌هایی نشانه شناختی اندرپا؛ در واقع، شهر محصول و برآیندی فرهنگی است که از مجموعه‌های متنوع و پیچیده‌ای از نشانه‌ها و نمادها تشکیل شده است (داورپناه، ۱۳۹۱: ۱).

به قول مامفورد، شهر توجه به عمده‌ترین نگرانی‌های انسان در قلب فعالیت‌های اوست، یعنی وحدت بخشی به اجزای پراکنده شخصیت انسانی و یا به عبارتی دیگر بازگرداندن انسانی که به طور مصنوعی مثله شده است. فرانسیس تیبالدز، در زندگی یک شهر کاربری‌ها و فعالیت‌ها را از ساختمان‌ها مهم‌تر دانسته، پا را فراتر نهاده و شهر را وحدتی میان مفاهیم و فعالیت‌ها دانست (رفعیان، خدایی، ۱۳۸۹: ۳۷). بنا بر عقیده الین، شهر فضایی است که در آن گروه‌های مختلف مردم با یکدیگر به بحث و مجادله می‌پردازند و محیطی است که توسط عامه مردم قابل دسترس بوده مورد استفاده قرار می‌گیرد.

یک فضای شهری می‌تواند متناسب با نیازهای مکانی و زمانی افراد جامعه، خصلت مطلوب یا نا مطلوب پیدا کند (Golany, 199). فضاهای شهری در مفهومی عام، ارتباط متقابل میان روابط و رفتارهاست. یعنی ضمن آنکه محل همجواری هویت‌های فردی است؛ در یک زندگی شهری خود به مثابه مهم‌ترین عامه احراز هویت بوده و بر رفتارها و روابط انسانی تاثیر می‌گذارد (سالاری، و معصومی، ۱۳۹۶: ۱۵۳). در صورتی فضای شهر گویا و بیانگر است که هم برانگیزاننده تامل و تفکر انسان باشد و هم گردآورنده ساکنان و هم موجد احساس امنیت، آرامش و انسجام در عین اختلاف سلیقه و تضاد فکری؛ تنها در این حالت است که می‌توان توقع ساختاری منظم و معنادار را از فضای شهرداری (پیراوی ونک، ۱۳۹۲: ۱۶۳).

نشانه شهری

کوبین لینچ نشانه‌های شهری را عواملی معرفی می‌کند که بیرون آن‌ها به دیده ناظر می‌آید و مقیاس آن‌ها ممکن است بسیار متفاوت باشد. وی یکی از خصوصیات بارز نشانه‌ها را بی‌نظیر بودن آن‌ها می‌داند؛ عاملی که منحصر به فرد باشد و در ذهن خاطره ای بگذارد (لینچ، ۱۳۸۵: ۱۴۴).

در تعریفی دیگر، مائین و همکارانش نیز نشانه شهری را به عنوان یک عنصر و یا گروهی از عناصر یکسان تعریف می‌کنند که می‌تواند خود را از یک زمینه بصری با جزئیات تکراری، جدا و متمایز نماید. در واقع یک نشانه شهری جزئی از محیط است که برای شخص ناظر پدیدار می‌گردد و به وی کمک می‌کند تا موقعیت دیگر اجزاء محیط و دیگر مکان‌ها را تعیین کند (پورجعفر و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۳۰). مجموعه نشانه‌های شهری بخش ثابت و قابل اتکایی از تصویر ذهنی شهروند از شهر را تشکیل می‌دهند، تداوم نشانه‌های شهری در طول تاریخ، با کمک به افزایش خوانایی، بخشی از هویت هر شهر را باز نمای کرده و می‌تواند مبنای رشد و توسعه آنی شهر واقع شود. آن‌ها در هر مقیاس و از هر نوعی که باشند؛ در واقع توانسته اند ارتباطی صریح و عمیق با مخاطب برقرار نموده و بخشی از هویت کالبدی به تبع آن، هویت فردی شهروندان باشند (ترکاشوند و مجیدی، ۱۳۹۲: ۸).

البته لینچ ویژگی‌های دیگری را نیز در میزان نشانه‌های شهری موثر می‌داند و آن فاصله و قابل رویت بودن آن‌ها از جهات مختلف است. به عنوان نمونه لینچ اعتقاد دارد که نشانه‌هایی که در فواصل دور قرار گرفته اند، برای جهت یابی کلی در شهر و یا به عنوان نمادی که جهتی را مشخص می‌کند، مورد استفاده قرار می‌گیرند (داوری‌نژاد و مبهوت، ۱۳۹۲: ۵۴).

لینچ در توصیف نشانه‌های شهری دو ویژگی اصلی برای آن‌ها معرفی می‌دارد؛ منحصر به فردی، برجستگی. منحصر به فردی: یا تقابل شدید با محیط، این ویژگی نشانه را از نظر بصری در محیط خود برجسته می‌سازد. برجستگی: برجستگی می‌تواند هنگامی رخ دهد که ساختمان معینی را بتوان از مکان‌های مختلفی مشاهده کرد و یا استقرار آن را در محل تقاطع چند مسیر مستقر شده باشد (ایزدپناهی، ۱۳۹۵: ۴۲).

یان (۲۰۱۹) در پژوهشی به بررسی نقش نشانه‌های شهری در برند تجاری شهر سئول به عنوان یک شهر جهانی پرداخته است این مقاله استدلال می‌کند که اگر چه نشانه‌های معاصر شهری در سئول امکان تبدیل شدن به مناظر تجاری را دارند، اما همه آن‌ها در تبدیل شده به یک نسخه ساده یا یک مد موقتی کوتاه نمی‌مانند. بلکه شرایط باز تولید هر نقطه عطف عمیقاً وجود دارد و شکاف بین آرمان و واقعیت نتایج متفاوتی را به همراه دارد. آلکان بالا (۲۰۱۶) در پژوهشی تحت عنوان نشانه‌ها در فضاهای شهری شهر قونیه در ترکیه را مورد بررسی قرار داده است. وبه این نتیجه رسیده است که نشانه‌های فضاهای شهری به عنوان نشانه‌های مرجعی برای شهروندان هستند که جهت‌یابی را در یک محیط ناآشنا آشنا می‌کنند. با تجزیه و تحلیل یافته‌های حاصل از مصاحبه شش نوع مختلف از نشانه‌های شهری بدست آمده است. منظر-میدان، ساختمان-های بلند مرتبه -آسمان خراش‌ها، حافظه شخصی -ادراک شخصی، الگوی گردش، نشانه‌های تاریخی در شهر. دویران و احمدی (۱۳۹۹)

تاثیر نشانه در سیمای شهر علاوه بر هویت، تنوع است که آن را از بی حالتی که پسندیده طبع آدمی نیست در می‌آورد. بنابراین استفاده از نشانه اهمیت دارد زیرا دریافت حقیقت و معانی اغلب در قالبی غیر از قالب نشانه و رمز به درستی ادا نمی‌شود، در شهرسازی این مرزوبوم به کرات نشانه‌ها و نمودهایی از کاربرد رمزین اشیا و اشکال برخورد می‌کنیم که علاوه بر ایفای نقش ظاهری خود چه در قالب تزئینات، هندسه، فرمو غیره مخاطب خود را با لایه‌های مختلفی از معنا و حقیقتی که در ورای ذهن طراح خوداست آشنا می‌کند، نشانه‌ها چیزهایی هستند که برای انسان معنادارند (Sojoudi, 2014: 72).

بعد بصری شهر

پژوهش در مورد عناصر بصری نشان‌دهنده این موضوع است که این عناصر فاکتورهای مهمی در نشان دادن کیفیت بصری محیط شهری می‌باشند اما در مورد رابطه بین عناصر بصری و تحریک احساسات ناشی از آنها اطلاعات کمی وجود دارد. نظام بصری به عنوان یک سیستم از دو «انگاره» عمده که عناصر بصری و کیفیت روابط بین این عناصر می‌باشد شکل گرفته است (انصاری و همکاران، ۱۳۸۸: ۸۱).

طبق تعاریف ارائه شده توسط پورتوس نیز این گونه برمی‌آید که بینایی، اساسی‌ترین حس نسبت به دیگر حواس است و بیشترین اطلاعات را از محیط اطراف جمع‌آوری می‌کند و در اختیار مغز قرار می‌دهد اوبینایی را حسی فعال و جستجوگر می‌نامد. با این توضیح که انسان‌ها به صورتی انتخابی و آگاهانه نگاه می‌کنند، ولی معمولاً با و اصوات به به طرف انسان‌ها می‌آیند. در نتیجه می‌توان ادعا کرد که حس بینایی بسیار پیچیده است و مکان‌یابی در فضا معمولاً، به کمک این حس حاصل می‌شود (براتی و سلیمانی نژاد، ۱۳۹۰: ۲۱).

الگو و نظم زیبایی‌شناسی

بر اساس (تئوری گشتالت میس (۲۰۰۸) اظهار می‌دارد که بخشی از لذتها و ناخوشایندهایی را که در در محیط ساخته شده تجربه می‌کنیم، می‌تواند این گونه توضیح داده شود که ما بطور ذهنی، راحت یا سخت بتوانیم عناصر متفاوت درون یک زمینه بصری را به واحدهای مختصر تبدیل کنیم. بسیاری از ویژگی‌های اساسی یکپارچگی یا اصول تجمع (گروه شدن یا طبقه‌بندی شدن) مشخص شده‌اند.

- ۱- اصل شباهت: که تشخیص المان‌های یکسان و شبیه را در میان بقیه المانها قادر می‌سازد (تکرار فرمها یا خصوصیت‌های معمول).
- ۲- اصل مجاورت: که ما را قادر می‌سازد المانهایی را که بطور فضایی به یکدیگر نزدیکترند بعنوان یک گروه تشخیص دهیم.
- ۳- اصل حصار مشترک: جایی که حصار یا زمین، یک زمینه یا گروه را مشخص می‌کند. آن عناصر در بین زمینه یا زمین از آنهایی که بیرون قرار می‌گیرند، تشخیص داده می‌شود.
- ۴- اصل جهت‌یابی: جایی که المانها از طریق یک جهت یا از طریق هم جهت شدن یا نزدیک شدن بسمت یک فضای خالی یا یک شی طبقه‌بندی می‌شوند.
- ۵- اصل بستگی: که ما را قادر به تشخیص المانهای ناقص یا جزئی بصورت یک کل می‌سازد.
- ۶- اصل تداوم

تجربه وابسته به زیبایی

همانطور که تجربه ما از محیط‌های شهری یک فعالیت پویا است که با حرکت و زمان درگیر است، تجربه وابسته به زیبایی حرکت در طول فضا یک بخش مهم از بعد بصری طراحی شهری است. محیطها بعنوان یک سکانس پویا، زودگذر و در حال آشکار شدن تجربه می‌شوند که جنبه‌های بصری مناظر شهری گوردن کالن که ایده دید متوالی را شکل داد شرح دهند. کالن اظهار می‌دارد که تجربه نوعاً مجموعه‌ای از کششها و مکاشفه‌ها است با جذابیتی که بوسیله تضادها ایجاد می‌شود، علاوه بر دید آنی موجود حاضر (اینجا) همچنین اشاراتی از یک دید در حال آشکار شدن متفاوت وجود دارد. بوسلمن اظهار می‌دارد که مردم مسیرشان را بر حسب فضاهای دارای ضرباهنگ اندازه می‌گیرند که با تجربه‌های فضایی و بصری در ارتباط است.

منظر شهری

طراحان شهری به همان میزان که دغدغه ویژگی‌های فضایی و کیفیات خیابان‌ها و میدان‌ها را دارند، نسبت به نحوه اتصال این فضاها برای شکل دادن فضای اجتماعی و سیستم‌های حرکتی و حمل و نقل هم دغدغه دارند. شبکه فضای عمومی زنجیره‌ای از تأثیرات چشم‌انداز شهری می‌آفریند و با آن درگیر می‌شود مثلاً تغییر چشم اندازها و دورنماها، اثر متقابل نشانه‌ها، رویدادهای بصری و ویژگیهای طراحی و تغییر و ایجاد تباین در محصوریت. در یک دوره زمانی طولانی، منظر شهری از حاصل تلاقی ساختمانها و سایر عناصر بافت شهری و چشم‌انداز خیابان (درختان، فضای سبز، آب، حمل و نقل، تبلیغات و ...) نتیجه می‌شود (کالن، ۱۳۸۲).

اهمیت میان مقوله منظر و محیط زیست شهری با فجایع آکولوژیکی از یک سو و بیگانگی میان انسان و محیط‌های شهری از دیگر سو مطرح می‌شود، به گونه ای که پژوهش‌های تخصصی حوزه‌های شهرسازی را در عمل فیه امتزاج میان ادراک و طبیعت در محافظت و توسعه شهر، بتوان سوق داد. دکتر محسن مصطفوی، رئیس مدرسه عالی طراحی هاروارد در امریکا، در تحقیقاتی گسترده پیرامون «Why Ecological Urbanism? Why Now?» (Mostafavi, 2016)

منظر یک مفهوم نظری درحال تکامل و رویکرد منظر، یک مفهوم برآمده از تعاریف تئوری منظر بوده که به تبیین رابطه دو سویه میان انسان و محیط می‌پردازد. رویکرد منظر با بهره‌گیری از این فلسفه و وجوه مختلف آن، ابعاد نوینی را درجهت حل مشکلات معرفی می‌نماید. بنابراین رویکرد منظر ماهیت خود را از اشتراکات و افتراقات تعاریف در حوزه‌های محیط، مفهوم مخاطب، مقیاس و محدوده مداخله و منابع موجود در محیط دریافت می‌کند (مثنوی، متدین، صابونچی و همتی، ۱۴۰۰).

معماری شهری

جنبه زیبایی‌شناسانه بصری محیط شهری فقط از کیفیت خاص فضایی آن منتج نمی‌شود بلکه همچنین از رنگ، بافت و جزئیات تعریف سطوح برمی‌آید. برای مثال رنگ‌های گرم فضا را کوچکتر می‌کنند. (احساس فضا را) در حالی که رنگ‌های سرد عقب نشینی می‌کنند و احساس فضای وسیع تری می‌دهند. یک فضا- همچنین- می‌تواند خشن یا غیر انسانی احساس شود اگر جزئیات کمی داشته باشد یا مقیاس انسانی نداشته باشد. هم چنین فعالیت‌هایی که در درون یا اطراف یک فضا اتفاق می‌افتند، در شخصیت آن فضا ایفای نقش می‌کنند. آنچه در ذیل می‌آید عنصر مهمی را معرفی می‌کند که در جنبه زیبایی‌شناسانه بصری محیط شهری ایفای نقش می‌کند: معماری آن و منظر آن. معماری شهری یعنی معماری‌ای که به طور مثبتی به زمینه و به تعریف قلمرو عمومی‌اش پاسخ دهد، ساختمانهای مجسمه وار را به عنوان یک عنصر موقعیتی استثنا می‌کند.

«وان میس» معتقد است وقتی بافت ساختمانی تصویری از تداوم و پیوستگی و کشش به بی نهایت را می‌دهد، پرسمان، یک المان محصور و محدوده قابل درک است. ایستادن در مقابل زمینه، توجه بصری را جلب می‌کند. جایی که به ساختمانها در درون بلوکهای شهری قرار گرفته‌اند، جبهه جلویی ممکن است همان هدف مورد نظر ما باشد و به نمای آن شکل دهد. وان میس از مفهوم «رادایانس» برای بیان برخورد فضایی استفاده کرد: «یک ساختمان مجسمه وار شعاعی را از خود متصاعد می‌کند که زمینه دقیقی در اطراف خود تعریف می‌کند برای ورود به زمینه نفوذ، این، شروع یک تجربه فضایی است. در حالی که نمای پرسمان یک شعاع درخشندگی به فضای عمومی وارد می‌کند. ۳ وجه دیگر ساختمان در بافت کلی آن قرار داده شده‌اند. وسعت رادایانس به طبیعت و اندازه پرسمان یا نما و زمینه با طراحی فضاهای احاطه کننده آن

بستگی دارد. همچنین ساختمان‌های مجسمه وار برای طراحی بسیار سخت‌تراند تا ساختمان‌هایی که فقط نمای اصلی شان را به فضای عمومی عرضه می‌کنند و بنابراین از بسیاری نقاط می‌توان به آنها انتقاد کرد.

معیارهایی که در زیر می‌آید، بهترین فهم برای معنای ساخت‌ها و آگاهی از معماری شهری است:

۱- نظم و وحدت: اولین ملاک، وحدت رضایت بخش و غیر قابل تفکیکی است که حاصل و برآیند نظم باشد. نظم، بر حسب عناصر ساختمان و طراحی نما در قالب توازن، تقارن، تکرار و چارچوب ساختاری، طاق نما و ... شناخته می‌شود. در حد خیابان، وحدت، ممکن است از تکرار یک سبک معماری پدید آید یا از الگوهای اصلی معماری یا نقوش مشترک یا یکی کردن عناصر مانند نیمرخ ساختمان، عرض قطعه‌های سازگار، الگوی روزنه‌ها، توده رفتار ورودی‌ها، و مصالح، جزئیات و ... (ویتروویوس، ۱۳۸۸).

۲- بیان: اولین معیار قابلیت بیان عملکرد یک ساختمان است که ما را قادر می‌سازد که عملکرد ساختمان را تشخیص دهیم. «نمادین» سازی غالباً به عنوان شرط لازم و کلیدی برای یک معماری خوب مطرح می‌شود. به عنوان مثال یک خانه یا کلیسا باید با عملکردش مربوط باشد، ارتباط برقرار کند. تفاوت نمادین، سلسله مراتبی از گونه‌های ساختمانی را ایجاد می‌کند که خوانایی محدوده‌های شهر را افزایش می‌دهد. به طور سنتی، ساختمانهای عمومی، معنایشان را به وسیله افزایش مقیاس، گونه متضاد، جزئیات فراوان و کیفیت بالای مصالح القا می‌کنند.

۳- تمامیت: که از پایبندی محکم به اصول طراحی منتج می‌شود. ساختمانها، در میان فرم و ساختارشان باید بیان کننده عملکردی که آنها و قسمت‌های خالص آنها برآورده می‌سازد، باشند. فضاها باید بازتاب دهنده اهدافشان و بیان کننده ساختار و روش‌های ساخت باشند. ساختمانها باید به طور تصویری این پرسمان را در فرم و ساختشان ارائه دهند. هر چند این ویژگی ممکن است از زمان قبل گرفته شده باشد (دیوید واتیکان، اخلاق و معماری ۱۹۸۴).

برای مثال، برولین معتقد است هیچ فضیلت یا اخلاقی در معماری ارائه نمی‌شود به وسیله بیان صادقانه استفاده و کارکرد درونی در بیرون، این، یک اشتغال اخلاقی مدرنیسم بود که باید از ارتباط بصری میان بیرون ساختمانها و زمینه معماریشان اهمیت کمتری داشته باشد.

۴- پلان و مقطع: این معیار، به ساختمان به عنوان یک کل، مربوط است و نباید فقط به نمای آن ملاحظه شود بلکه باید به پلان و مقطع ساختمان هم توجه شود. توجه صرف به نماها معماری را در به سطح طراحی و تنظیم سن ۲ بعدی تنزل می‌دهد. حال آن که معماری فراتر از تنظیم و آرایش صحنه است.

جدول ۱. جمع‌بندی و بررسی کلی پیشینه پژوهش

عنوان	محققین	توضیحات و نتایج
مرور انتقادی نظریه سیمای شهر لنینج: نشانه‌شناسی و هویت کالبدی شهر	علی یوسفی، مهسا صادقی‌نژاد	نشانه‌هایی که از خوانایی برخوردارند نمایانگر هویت کالبدی فضای شهرند.
جایگاه نشانه‌شناسی شهر ایرانی در گردشگری در راستای آینده و توسعه پایدار	طاہرہ نصر	نتایج پژوهش بازنمایی مؤلفه هویت کالبدی و توجه به نشانه شهری
تأثیر نشانه‌های شهری بر حس تعلق شهروندان در منظر شیراز	رزم‌آرا، فاطمه رضایی، ملیحه تقی‌پور	نتایج پژوهش نشانه‌ها بر خوانایی محیط تأثیر مثبت دارند.
سنجش اولویت‌های خوانش منظر فضاهای شهری از دیدگاه شهروندان (نمونه موردی: میدان شهری همدان)	کریمی مشاور، حسن سجاذزاده، سلمان وحدت	بررسی تأثیر شاخص‌هایی نظیر هویتی - مکانی، کالبدی - فیزیکی، زیباشناختی - کالبدی
تحلیل گونه‌شناسانه عوامل مؤثر بر خوانایی نشانه‌های شهری (نمونه موردی: خیابان ولی‌عصر)	محمدحسینی، ابوالفضل طفرایی، مرتضی میرغلامی	غالب‌ترین گونه‌های نشانه شهری، عملکردی، کالبدی - عملکردی هستند.
درآمدی بر گونه‌شناسی کالبدی نشانه‌های شهری در نقشه‌های ادراکی شهروندان (نمونه موردی: شهر یزد)	پورجعفر، محمدرضا بمانیان، تقوایی، مهدی منتظرالحجه	در این پژوهش نشانه‌ها و نمادهای شهری که یک یا چند ویژگی در نقشه‌های ادراکی مردم اهمیت بیشتری دارند.
بررسی ارتباط نمادهای شهری با هویت شهر (نمونه موردی: شهر گنبد کاووس)	صدیقه لطفی، عبدالحمید محمدی	به جزء برج قابوس، سمبل جدیدی در میادین شهر طراحی نشده است.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف تحقیق در زمره تحقیقات نظری محسوب می‌شود به گونه‌ای که این پژوهش نوعی پژوهش بنیادی می‌باشد و از روش‌های استدلال و تحلیل عقلانی استفاده شده و بر پایه مطالعات کتابخانه‌ای انجام شده است. با توجه به مراجعات گسترده مردم در برخی از مناسبات سیاسی و ورزشی به این تفرجگاه، حجم جامعه آماری آن ۱۰۰۰۰۰ نفر در نظر گرفته شده است. در این پژوهش روش نمونه‌گیری روش تصادفی است. در این روش، پژوهشگر برای کسب آراء و نظرات درباره موضوع پژوهش در ساعات مختلف شبانه روز و روزهای مختلف بدون هیچ گونه محدودیت سنی و تحصیلی به صورت کاملاً تصادفی به بخشی از جامعه آماری مراجعه و به جمع‌آوری اطلاعات و داده‌ها پرداخته است. با توجه به حجم جامعه، با استفاده از جدول مورگان ۳۸۴ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند.

روش تحقیق مورد استفاده در این پژوهش از روش تحقیق توصیفی استفاده شده است و از سه روش همبستگی پیرسون، رگرسیون لجستیک و رگرسیون گام به گام جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده شده است. روش گردآوری داده‌ها؛ مطالعات کتابخانه‌ای و میدانی (طراحی پرسشنامه) بوده است و سپس داده‌های به دست آمده از پرسشنامه‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS تجزیه و تحلیل شدند.

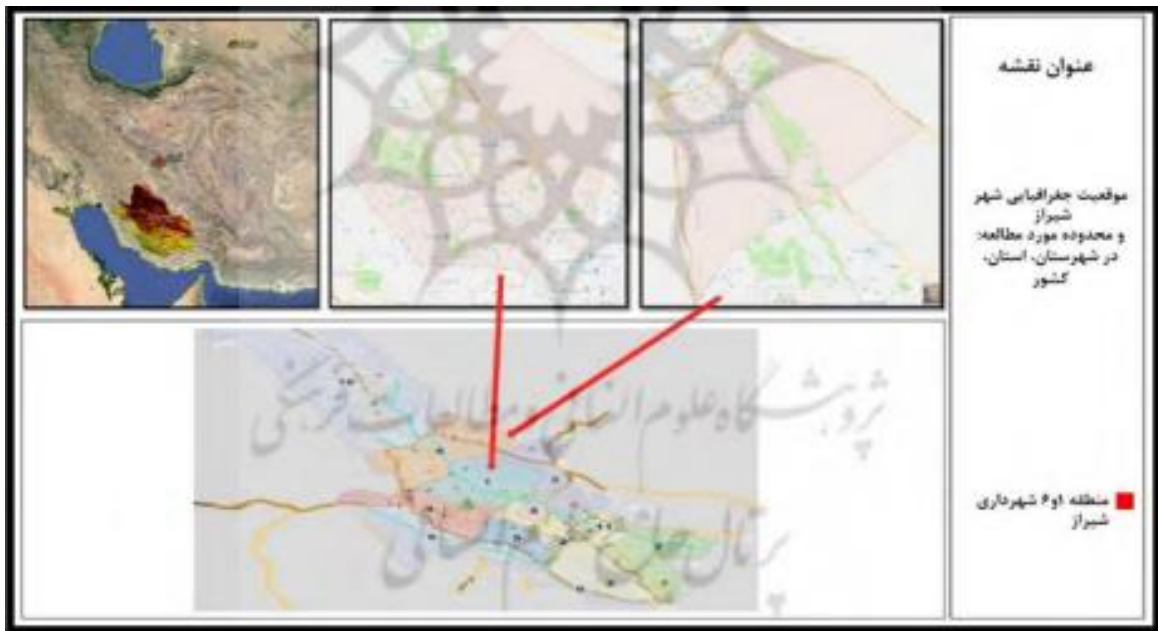
قلمرو جغرافیایی پژوهش

شیراز یکی از شهرهای بزرگ ایران و مرکز استان فارس است. جمعیت شیراز در سال ۱۳۹۵ خورشیدی بالغ بر ۱/۷۱۲/۷۴۵ تن بوده که این رقم با احتساب جمعیت ساکن در حومه شهر به ۱/۸۶۹/۰۰۱ تن می‌رسد. شیراز در بخش مرکزی استان فارس، در ارتفاع ۱۴۸۶ متری از سطح دریا و در منطقه کوهستانی زاگرس واقع شده و آب و هوای معتدلی دارد. این شهر از سمت غرب به کوه دراک، از سمت شمال به کوه‌های بومو، سبز پوشان، چهل مقام و بابا کوهی از رشته کوه‌های زاگرس محدود شده است.

بافت مرکزی شهر شامل گسترش‌های بعداز حدود ۱۲۲۰، تراکم ساختمانی در آن بالا، تعداد طبقات به خصوص در حاشیه معابر زیاد و سطح شبکه معابر با توجه به تراکم عملکرهای شهری در آن ناکافی است. قیمت زمین در این مناطق به خصوص در اماکن تجاری بالا و قدمت ساختمان‌ها تا ۳۰ سال است. گسترش شمال غربی و شمالی در باغات شهر، مورد توجه اقشار مرفه دارای کیفیت ساختمانی بالا و تراکم جمعیتی کم و قیمت زمین زیاد است.

محور چمران با طول بیش از ۷ کیلومتر در شمال غربی شهر شیراز در دهه ۱۳۸۰ به صورت بلواری با عرض ۴۲ متر و به عنوان محور عبوری اصلی ایجاد شد. اهمیت چمران از آن جهت است که بافت مرکزی شهر شیراز (شهرک گلستان و محدوده معالی‌آباد) متصل می‌کند. باغات مجاور، رودخانه خشک شیراز، ارتفاعات حاشیه‌ای، طراحی لبه‌های شمالی و وجود عرصه‌های عمومی و کاربری‌های فراغتی موجب شده تا این محور نقش فراغتی - گردشگری به خود بگیرد

هتل پنج ستاره چمران با ۱۱۰ متر ارتفاع و در ۳۳ طبقه شامل ۲۵۰ اتاق و سوئیت است که در سال ۱۳۸۹ به بهره‌برداری رسیده است. این هتل که در بلوار شهید چمران شیراز و در محدوده باغات قصرالدشت واقع شده، در حال حاضر مرتفع‌ترین ساختمان شهر محسوب می‌شود.

شکل ۱. نقشه موقعیت جغرافیایی شهر شیراز و محدوده مورد مطالعه

یافته‌ها و بحث

نتایج نشان داد زن با تعداد ۷۵ نفر معادل ۳/۲۶ درصد و مرد با تعداد ۱۹۵ نفر معادل ۴/۶۸ درصد جنسیت پاسخ‌دهندگان را نشان می‌دهد. بیشترین میزان فراوانی مربوط به رده سنی ۳۰ تا ۴۰ سال با درصد فراوانی ۹/۵۷ درصد است. بعد از آن رده سنی ۴۰ تا ۵۰ سال با فراوانی ۸/۱۵ درصد قرار دارد. ۱۱۰ نفر معادل ۶/۳۸ درصد دارای مدرک کارشناسی، ۷۵ نفر معادل ۳/۲۶ درصد دارای مدرک کارشناسی ارشد و بالاتر، ۶۵ نفر معادل ۸/۲۲ درصد دارای مدرک دیپلم، ۲۵ نفر معادل ۸/۸ درصد زیر دیپلم و ۱۰ نفر معادل ۵/۳ درصد مدرک تحصیلی خود را مشخص نکرده‌اند. کارمندان با تعداد ۷۰ نفر معادل ۶/۲۴ درصد بیشترین میزان نوع شغل پاسخ‌دهندگان را نشان می‌دهد.

در بررسی تحلیل بصری، تناسب طراحی نمادهای شهری و مطلوبیت سیمای بصری نمادها مورد بررسی قرار گرفت. به منظور بررسی تناسب طراحی نمادهای شهری از شهروندان پرسش‌هایی در قالب، بین طراحی‌های موجود المان‌های شهری و محیط اطراف تناسب خوبی دیده می‌شود، در طراحی المان‌های شهری از محیط اطراف الهام گرفته شده است و ... پرسیده شده است. نتایج حاصل از پرسشنامه در قالب طیف لیکرت با مقدار متوسط ۳ براساس آزمون تی تک نمونه‌ای مقایسه شده است. بدین سان که میانگین محاسبه شده بیشتر از ۳ به معنای مطلوبیت تناسب طراحی نمادهای شهری و کمتر از این مقدار به معنای عدم مطلوبیت است. همانطور که جدول (۲) نشان می‌دهد به میانگین محاسبه شده بین عدد ۳ تا ۴ قرار دارد. که به معنای مطلوبیت نسبی تناسب طراحی‌های نمادهای شهری شهر شیراز براساس نظر شهروندان است.

جدول ۲. میزان مطلوبیت تناسب طراحی نمادهای شهری از دیدگاه ساکنان

انحراف از معیار	میانگین محاسبه شده	تعداد
۸۲/۰	۶۵/۳	۳۳۰
	سطح اطمینان	مقدار آماره تی
	۰۰۰/۰	۹۷/۵

بررسی نتایج نشان‌دهنده آن است که میانگین محاسبه شده حاصل از پرسش‌های بخش مطلوبیت سیمای بصری بین عدد ۳ تا ۴ یعنی ۶۶/۳ قرار دارد. این بدان معنا است که به نظر ساکنان شهر شیراز، نمادهای واقع در این شهر مطلوبیت نسبی سیمای بصری دارند.

جدول ۳. میزان مطلوبیت سیمای بصری نمادهای شهری از دیدگاه ساکنان

تعداد	میانگین محاسبه شده	انحراف از معیار
۳۳۰	۶۶/۳	۷۷/۰
مقدار آماره تی	سطح اطمینان	
۴۴/۶	۰۰۰/۰	

بررسی مطلوبیت تناسب طراحی و سیمای بصری نمادها، تحلیل بصری را امکان پذیر می‌سازد. جدول (۴) نتایج تحلیل بصری نمادها را نشان می‌دهد. همانطور که ملاحظه می‌شود، میانگین محاسبه شده (۶۶/۳) بین مقدار ۳ تا ۴ قرار دارد. بنابراین تحلیل بصری نمادهای شهری نشان-دهنده آن است که از نظر ساکنان شهر شیراز، مطلوبیت نسبی بصری در رابطه با نمادهای موجود در شهر وجود دارد.

جدول ۴. میزان مطلوبیت بصری نمادهای شهری از دیدگاه ساکنان

تعداد	میانگین محاسبه شده	انحراف از معیار
۳۳۰	۶۶/۳	۷۶/۰
مقدار آماره تی	سطح اطمینان	
۶/۴۹	۰۰۰/۰	

همانطور که در جدول (۵) ملاحظه می‌شود میانگین محاسبه شده (۶۲/۳) بیشتر از مقدار ثابت (۳) است. بنابراین مطلوبیت تناسب طراحی المان این هتل در سطح نسبتاً مناسبی قرار دارد.

جدول ۵. میزان مطلوبیت تناسب طراحی نماد هتل چمران

تعداد	میانگین محاسبه شده	انحراف از معیار
۳۳۰	۶۲/۳	۰۵/۱
مقدار آماره تی	سطح اطمینان	
۴۳/۴	۰۰۰/۰	

سیمای بصری هتل چمران شامل نورپردازی، رنگ‌های مورد استفاده، جذابیت بصری و ... همانطور که در جدول (۶) ارائه شده است، در سطح نسبتاً مطلوبی (۷۵/۳) قرار دارد.

جدول ۶. میزان مطلوبیت سیمای بصری نماد هتل چمران

تعداد	میانگین محاسبه شده	انحراف از معیار
۳۳۰	۷۵/۳	۸۵/۰
مقدار آماره تی	سطح اطمینان	
۵۴/۶	۰۰۰/۰	

جدول (۷) میزان مطلوبیت بصری هتل چمران را از نگاه ساکنان نشان می‌دهد. همانطور که ملاحظه می‌شود میانگین محاسبه شده (۶۸/۳) بالاتر از مقدار ثابت (۳) قرار دارد. که این به معنای سطح نسبتاً مطلوب بصری نماد هتل چمران است.

جدول ۷. تحلیل میزان مطلوبیت بصری نماد هتل چمران

تعداد	میانگین محاسبه شده	انحراف از معیار
۳۳۰	۶۸/۳	۸۲/۰
مقدار آماره تی	سطح اطمینان	
۲۰/۶	۰۰۰/۰	

جدول ۸. میزان همبستگی مولفه خوانایی و تقویت بصری نشانه‌های شهری

بصری	ضریب همبستگی پیرسون
۷۶۹/۰	سطح اطمینان
۰۰۰/۰	

به منظور بررسی میزان همبستگی مولفه خوانایی و تقویت بصری نشانه‌های شهری از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شد. نتایج در این ارتباط نشان داد که بین خوانایی و تقویت بصری ضریب همبستگی، ۷۶۹/۰ برقرار است. سطح اطمینان کمتر از ۰/۱۰ نیز به معنای معنادار بودن نتایج از لحاظ آماری است. بنابراین می‌توان گفت که یک ارتباط مستقیم معنادار بین مولفه خوانایی و تقویت بصری برقرار است. که با تقویت یکی دیگری نیز تقویت می‌شد.

جدول ۹. میزان مطلوبیت ویژگی بصری هتل چمران

میانگین محاسبه شده	سطح اطمینان
۶۸/۳	۰۰۰/۰
۳	
سیمای بصری	
مقدار ثابت	

به منظور آزمون میزان مطلوبیت ویژگی بصری هتل چمران از آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده شد. در آزمون تی تک نمونه‌ای، میانگین حاصل از پاسخ پرسش شوندگان با مقدار ثابت که در این پژوهش به دلیل استفاده از طیف لیکرت در پرسشنامه (طیف پنج گانه) عدد ۳ است مقایسه شد. نتایج در این ارتباط نشان داد که به عقیده پاسخ دهندگان هتل چمران سیمای بصری نسبتاً مطلوبی دارد.

نتیجه گیری

امروزه نشانه‌های شهری عناصر و اجزایی از محیط شهری‌اند که به عنوان نقاط کلیدی در این محیطها موجب به یاد ماندن و قابل تشخیص بودن شهرها و بخش‌های گوناگون آنها می‌شوند. در نتیجه با کمک گرفتن از نشانه‌های شهری به عنوان نقاطی برجسته و شاخص در شهرها می‌توان راحت تر به تشکیل سیمای شهری خوانا دست یافت. نشانه‌ها در هر مقیاس و از هر نوعی که باشند؛ در واقع توانسته‌اند ارتباطی صریح و عمیق با مخاطب برقرار نموده و بخشی از هویت کالبدی شهر و به تبع آن هویت فردی شهروندان را تشکیل داده و همچنین، شناخت ذهنی شهروندان از شهر را سازمان بدهند. در ساختار شهر، نشانه شناسی برای تحلیل هویت شهر بسیار قابل توجه می‌باشد. در میان علائم و نشانه‌هایی که به صورت عام در تمام زمینه‌ها مطرح می‌گردند، برخی علائم به صورت خاص در شهر به عنوان نشان‌های شهری شناخته می‌شوند. برخی از این نشانه‌ها به سبب موقعیت قرارگیری و به دلیل انتقال مفاهیم ارزشی و منطبق با فرهنگ و اعتقادات مردمی مورد پذیرش عموم قرار گرفته و با مفاهیم خاص تبدیل می‌گردند. همچنین برای تثبیت هویت و فرهنگی غنی، نیاز است عناصر شهری علاوه بر خوانایی دارای معنی و مفهوم مرتبط با فرهنگ ساکنین آن شهر باشند. شهر شیراز همواره در طول تاریخ با نمادهای خاص خود شناخته می‌شود. به طوری که نماد ورودی شهر شامل دروازه قرآن جزء خاص‌ترین نمادهای ورودی یک شهر در سطح کشور است. وجود طاووس در ورودی شهر نیز به ماندگاری ورودی این شهر در بین مسافران کمک زیادی کرده است. از اینرو و با توجه به اهمیت نماد در مدیریت شهری امروز بررسی و تحلیل ابعاد مختلف نمادهای شهری امری ضروری است. از همین رو در این پژوهش به تحلیل بصری نمادهای شهری شیراز با تاکید بر هتل چمران پرداخته شد. هتل چمران از این باب مورد تاکید قرار گرفت که اولاً نماد و سیمای کلی هتل برای بسیاری از

ساکنان شهر شیراز یک هویت شهری محسوب می‌شود و ثنیا این هتل در محوری قرار دارد که بسیاری از گردهمایی‌ها و تعاملات اجتماعی شهروندان شیرازی در آن روی می‌دهد.

نتایج نشان داد که ساکنان شهر شیراز نشانه‌های شهری را از لحاظ بصری (۶۶/۳) در سطح نسبتاً مطلوبی ارزیابی می‌کنند. در واقع نظر آنها این است که نمادهای مستقر شده در سطح شهر تا حدودی توانسته است که در رعایت تناسب طراحی با محیط و هویت شهری (۶۵/۳) و جلب رضایت ساکنان در نورپردازی و خوانایی در قالب سیمای بصری (۶۶/۳) موفق باشد. نتایج همچنین در ارتباط با نشانه‌های هتل چمران به عنوان یک نشانه خاص شهری شهر شیراز نشان داد که ساکنان شهر از نقش بصری (۶۸/۳) آن رضایت نسبی دارند. پاسخ دهندگان این پژوهش بر این باورند که سیمای بصری هتل چمران جذابیت نسبتاً مطلوبی (۷۵/۳) دارد. آنها معتقدند که طراحی این نشانه شهری نسبتاً متناسب (۶۵/۳) با محیط و هویت مکانی شهر شیراز است.

متأسفانه فضاهای شهری موجود، فضاهایی کاملاً مردانه هستند و تفرجگاه چمران نیز از این قاعده مستثنی نمی‌باشد، لذا مناسب‌سازی فضا و خدمات موجود جهت حضور بیشتر زنان در این محیط حائز اهمیت است. تفاوت‌های جنسی بین زن و مرد به عنوان جزئی سازمان یافته در درون نظام اجتماعی، در فضای کالبدی منعکس شده و دیده می‌شود، تفاوت‌های بارز زنان و مردان در نیازهای متفاوت عاطفی و حسی آن‌ها نهفته است. مثلاً زنان غالباً تمایل دارند، فضای خصوصی در اختیارشان باشد زیرا در آن احساس آرامش بیشتری می‌کنند، یا زنان نگرانی بیشتری نسبت به کثیفی محیط زیست و پیرامون خود دارند، از تاریکی می‌ترسند و بدلیل کم تحرکی با افزایش وزن مواجه‌اند، لذا فضاهای روشن، پیاده روی و دوچرخه سواری را بسیار می‌پسندند. فلذا در صورتیکه بتوانیم نسبت حضور زنان در فضای شهری چمران را افزایش دهیم، می‌توانیم با رفتارهای مختلف آنان در این فضا، برخی ناپهنجاری‌های موجود ناشی از حضور آقایان در این فضا را ساختار داده و شکل ببخشیم.

حدود ۶۰ درصد مردم در فعالیت‌های جمعی رخ داده در بلوار چمران نظیر پیاده‌روی، ورزش صبحگاهی، هیأت‌های مذهبی شرکت می‌نمایند که به آنان فعالیت‌های انتخابی گویند یعنی خود مراجعه‌کننده به فضا ممکن است به صورت خودکار تمایل به انجام آنها داشته باشد، لذا وظیفه طراحان و برنامه‌ریزان شهری فراهم نمودن هر چه بیشتر زمان، مکان و شرایط مساعد در فضا می‌باشد. از دیگر فعالیت‌های انتخابی موجود می‌توان نشستن در تفرجگاه چمران برای استفاده از هوای تازه یا لذت بردن از نور آفتاب اشاره کرد و باید اذعان داشت که این فعالیت‌ها تنها در صورت مطلوب بودن شرایط فیزیکی و جوی محیط رخ می‌دهند. به بیانی دیگر فعالیت‌های اجتماعی موجود در تفرجگاه چمران شامل آن فعالیت‌هایی است که بیش از هر چیز وابسته به حضور دیگران در فضای عمومی است؛ همانند بازی کودکان، دیدارها و گپ‌های کوتاه، انواع مختلف فعالیت‌ها گروهی و سرانجام، فراگیرترین حالت فعالیت‌های اجتماعی مانند دیدن ساده مردم و محیط پیرامون و یا گوش دادن به گفتار مردم.

منابع

- امیری خوشکاروندانی، سمیه. (۱۳۹۴)، "بررسی مفهوم شناختی نشانه و رمز گان در معماری و شهرسازی با تاکید بر معماری و شهر اسلامی"، فصلنامه مدیریت شهری، شماره ۴۳، صص ۴۴۴-۴۲۳.
- انصاری، مجتبی؛ پورجعفر، محمدرضا صادقی، علی رضا؛ و حقیقت با مهدی. (۱۳۸۸). بازشناسی انگاره‌های نظام بصری در محلات بافت فرس شهری نمونه موردی: محله عباسی تهران. دو فصلنامه دانشگاه هنر (نامه معماری و شهرسازی)، ۲، ۷۱-۹۱.
- ایزدپناهی، پریا. (۱۳۹۵)، "مقایسه و بررسی ایدئولوژیک نشانه‌های شهری بوشهر، پیش و پس از ورود مدرنیته به شهر"، مجله مطالعات هنر و معماری، شماره ۴۰، صص ۴۰-۵۲.
- پورتوس، جی داگلاس. (۱۳۹۸). زیبایی‌شناسی محیط زیست نظرید سیاست‌ها و برنامه‌ریزی. (محمدرضا مثنوی، مترجم). مشهد: انتشارات جهاد دانشگاهی.
- پورجعفر، محمدرضا، بمائیان، محمدرضا تقوایی، علی‌اکبر. منتظرالحججه، مهدی. (۱۳۹۰)، "درآمدی بر گونه شناسی نشانه‌های شهری در نقشه‌های ادراکی شهروندان (نمونه موردی: شهر یزد"، فصلنامه دانشگاه هنر، صص ۱۶۵-۱۲۹.
- پورجعفر، محمدرضا، تقوایی، علی‌اکبر و صادقی، علیرضا. (۱۳۸۷). خوانش تأثیر ساماندهی محوره‌های بصری بر ارتقاء کیفیت محیط فضاهای عم شهری (نمونه موردی: خیابان آزادی تهران مدیریت شهری، ۷ (۲۴) ۸۰-۶۵.
- پیروی ونک، مرضیه (۱۳۹۲)، "رویکردی فلسفی به فضا و سیمای شهر"، نشریه مطالعات فرهنگ-ارتباطات، شماره ۲۹، صص ۱۶۶-۱۴۹.
- ترکاشوندی، عباس. مجیدی، سحر. (۱۳۹۲)، "بازشناسی برخی نشانه‌ها در فضاهای شهری"، نشریه علمی-پژوهشی انجمن علمی معماری و شهرسازی ایران، شماره ۶، صص ۵-۱۵.

- داورپناه، افشین. (۱۳۹۱)، "درآمدی بر مدیریت و کاربرد نمادها و نشانه‌ها در فضای شهری"، تهیه شده در معاونت برنامه‌ریزی و توسعه سازمان زیباسازی شهر تهران.
- داوری‌نژاد، مسعود، سهوت، محمدرضا. (۱۳۸۷)، "شناخت فضای شهری"، انتشارات طحان، تهران.
- رزم‌آرا، مینا رضایی، فاطمه. تقی‌پور، ملیحه. (۱۳۹۵)، "تأثیر نشانه‌های شهری بر حس تعلق شهروندان در منظر شهر شیراز"، مجله طراحی مهندسی و اکولوژیکی منظر، شماره ۲، صص ۴۴-۳۶.
- رفعیان، مجنبی، دایی، زهرا. (۱۳۸۹)، "بررسی شاخص‌ها و معیارهای مؤثر بر رضایت‌مندی شهروندان از فضاهای عمومی شهری"، نشریه راهبرد، شماره ۵۳، صص ۴۵-۳۵.
- سالاری‌فر، مهیا، معصومی، مسیح‌اله. (۱۳۹۶)، "بررسی تأثیر عوامل کالبدی- محیطی طراحی فضاهای باز شهری بر ارتقاء امنیت اجتماعی سکونتگاه‌های غیر رسمی شهر سبزوار"، نشریه پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، شماره ۳۰، صص ۱۶۲-۱۴۵.
- سجاده‌زاده، حسن و پیربابایی، محمدتقی. (۱۳۹۱)، مفاهیم فضای شهری در شهر اسلامی نشریه مطالعات شهر ایرانی اسلامی، ۳ (۱۰): ۳۴-۲۵
- سجودی، فرزانه. (۱۳۹۳)، "نشانه شناسی کاربردی"، انتشارات نشر علم، تهران .
- سرور، هوشنگ کاشانی اصل، اصیر. اسلامی، مهدی. صلاح ساریخان بیگلر، وحید. (۱۳۹۳)، "بررسی تأثیر نمادها و نشانه‌های شهری در توسعه گردشگری (نمونه موردی: شهر تبریز)"، مجله برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، شماره ۱۱، صص ۱۶۰-۱۱۸.
- سلطانی، علی، خداپرست، بهاره. (۱۳۸۹)، "ارزیابی خیابان‌های شهری بر اساس رهیات انسان گر (نمونه موردی: خیابان سیه شیراز"، نشریه آرمان شهر، شماره ۲، صص ۹۷-۱۱۰.
- سلطانی، لیلا. (۱۳۸۸)، "نقش نشانه‌ها در مدیریت منظر شهر"، نشریه منظر، شماره ۳، صص ۷۵-۷۴.
- کالن، گوردن. (۱۳۸۲)، "گزیده منظر شهری، منوچهر طیبیان، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.
- کریمی یزدی، اعظم. براتی، ناصر زارعی، مجید. (۱۳۹۵)، "ارزیابی تطبیقی ادراک فضای شهری از نظرگاه مخاطبین و متخصصین عرصه شهری (نمونه موردی: مجموعه شهری امامزاده صالح تجریش تهران)"، مجله علمی- پژوهشی پژوهش‌ها هنر، معماری و شهرسازی باغ نظر، شماره ۴۵، ۱۴-۲۶.
- لطفی، مدینه، محمدی، عبدالحمید. (۱۳۹۱)، "بررسی ارتباط نمادهای شهری با هویت شهر (نمونه موردی: شهر گنبد کاووس)"، فصلنامه علمی- پژوهشی جغرافیا (برنامه ریزی منطقه ای)، شماره ۲، صص ۷۰-۶۱.
- لینچ، کوین. (۱۳۸۵)، «سیمای شهر»، ترجمه منوچهر مزینی، تهران: دانشگاه تهران.
- محمد حسنی، الینا، طغریایی، ابوالفضل میر غلامی، مرتضی. (۱۳۹۳)، "تحلیل گونه‌شناسانه عوامل مؤثر بر توانایی نشانه‌های شهری (نمونه موردی: خیابان ولیعصر (ع) تهران)"، نشریه هویت شهر، شماره ۲۵، صص ۷۴-۶۱.
- مدیری، آتوسا، نوراللهی اسکویی، نیکو. (۱۳۹۴)، "ارزیابی ادراک بصری فضایی میدان امام حسین (ع) نمونه موردی: محله عودلاجان تهران، فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات شهری، شماره ۱۱، صص ۸۶-۷۶.
- مثنوی، محمدرضا؛ متدین، حشمت الله؛ صابونچی، پریچهره همتی، مرتضی. (۱۴۰۰). تحلیل مفهوم منظر و رویکرد منظر از سطح نظری تا عرصه اجرایی: مرور ادبیات نظری. منظر، ۱۳(۵۷)، ۳۷-۲۲.
- نجفی تروجنی، سیده نسیم. براتی، ناصر. (۱۳۹۵)، "ارزیابی نماد ورودی شهرها بر مبنای مولفه‌های کالبدی طراحی (نمونه موردی: نداد ورودی شرقی شهر قزوین)"، فصلنامه علمی- پژوهشی مطالعات شهری، شماره ۲۴، صص ۲۰۰-۱۸۹.
- نصر، طاهره. (۱۳۹۵)، "جایگاه «نشانه‌های شهری» در واکاوای مولفه‌های «هویت» و «فرهنگ» در سیمای شهر ایرانی (مطالعه موردی: بررسی سیمای شهر شیراز)"، هویت شهر، شماره بیست و نهم، صص ۱۷-۲۸ .
- هاشم‌نژاد سراج‌لو، مجتبی. (۱۳۹۷)، "تأثیر طراحی المان‌های شهری بر مبنای نشان و فرهنگ شهری در جهت توسعه پیکره شهری"، مجله نخبگان علوم مهندسی، شماره ۳، صص ۹۰.
- یوسفی، علی. صادقی‌نژاد، مهسا. (۱۳۹۶)، " مرور انتقادی نظریه سیمای شهر لینچ: نشانه شناسی نقشه‌های ادراکی شهروندان و بازشناسی هویت و کالبد شهر"، فصلنامه جامعه‌شناسی شهری، شماره ۲۲، صص ۷۲-۴۷.

Alkan Bala, Havva.(2016)Landmarks in Urban Space as Signs, Journal of Current Urban Studies, Vol.4,No.4,pp.409-429.

.Lockman & pick 1978 Appleyard 1969,carr&schissler 1969, Siegel & White 1975, Hazen

Golany G. , (1996). Geo Space Urban Design, John Wily and Son, New York,

Yun Jieheerah.(2019)Role of urban landmarks in branding Seoul as a global city,Journal of Frontiers of Architectural Research,Vol.8,No.1,pp.44-54.

Research Article

Analyzing the current state of Sustainable tourism in the territory of nomads and explaining its future with a focus on regional planning (Case study: Nikshahr County)

Ziaalhagh Hashemzahi- *PhD student, Department of Geography and Urban Planning, Zahedan Branch, Islamic Azad University, Zahedan, Iran*

Esfandiar Bandyariyan* - *Assistant Professor, Department of Geography and Urban Planning, Zahedan Branch, Faculty of Humanities, Sistan and Baluchestan University, Zahedan, Iran.*

Mortza Esmailnejad- *Associate Professor, Department of Geography, Birjand University, Birjand, Iran.*

Receive Date: 28 August 2022

Accept Date: 08 January 2022

ABSTRACT

Introduction: Today, tourism is mentioned as an engine of development, and due to its economic and social importance, it is receiving more attention. Therefore, using tourism as a driving engine for regional development requires adopting appropriate and logical strategies following the regional and local capabilities and the directions of land-use planning.

Purpose of the research: The current research aims to analyze the current state of Sustainable tourism in the territory of nomads and explain its future with a focus on regional planning (Case study: Nikshahr County).

Methodology: The current research is applied in terms of purpose and descriptive-analytical in terms of method. Data collection is through questionnaires. The statistical population (residents of Nikshahr) is 141894 people. Based on random sampling and using Cochran's formula, 383 people were selected as the sample.

Geographical area of research: This research has been investigated in the nomadic territory of Nikshahr County in Iran.

Results and discussion: The t-test results showed that the current and future situation of Nikshahr tourism is unfavorable and inappropriate. Further, the results of Spearman's correlation test showed that there is a positive and significant relationship between all the components of sustainable tourism and the components of regional tourism at the 99% confidence level. By using (F-BMW) model, the study determined the importance and role of each component of regional planning in predicting the sustainable tourism variables. As a result, the component of integrated and consistent development with a weight value of 0.076 was the most important.

Conclusion: The general results showed that the unfavorable management affairs and the current and future state of tourism in Nikshahr are caused because the management system did not follow regional planning principles. The ultimate goal of tourism, in the form of regional planning, is to achieve sustainable tourism, regional balance, and appropriate distribution of activities and maximum use of tourism capabilities (historical, natural, etc.) in the development process.

KEYWORDS: Sustainable tourism, Territory of nomads, Regional planning, Nikshahr.